

Herpes - En vanlig orsak till att valpar dör

För ca 10 år sedan gick jag SKK:s uppfödarutbildning i deras lokaler i Stockholm. När vi kom till kapitlet Dräktighet och valpning utropar vår kursledare: "...och så har vi herpes. Valpar dör av herpes. Ni måste vaccinera tiken." Vi var en samling deltagare med olika erfarenheter. Några ville förverkliga en dröm de haft länge och gick kursen för att lära sig mer. Andra hade just fått sina kennelnamn beviljade och stod i startgropen till att ta sin första kull. Medan ett flertal hade haft uppfödning i några år och ville förkovra sig mer. Trots våra olika kunskaper och erfarenheter tittade vi alla förvånat på kursledaren och utbrast nästan samtidigt: "Herpes! Kan hundar få herpes?"

Herpesvirus hos hundar är faktiskt mycket utbrett. På Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), uppskattar man att nästan hälften av alla hundar i Sverige har antikroppar mot herpes i blodet. Vilket betyder att de någon gång har blivit smittade av viruset. När hunden har smittats får man räkna med att smittan stannar kvar i kroppen livet ut. Eftersom herpesvirus är artspecifika, kan den typ av virus som drabbar hundar inte överföras till andra djurslag eller människor. Likaväl som andra djurslag och människor inte kan överföra sina virus på hundar.

Herpes är mycket smittsamt under de perioder som viruset är aktivt. Den mesta tiden är viruset inaktivt och märks inte av, man talar då om att det är latent. En herpesinfektion som är latent är inte smittsam. Det är när viruset aktiveras som det sprider smitta. Detta kan ofta ske vid förändringar som innebär ett stresspåslag, t.ex. stora livsförändringar och miljöombyten. Även nedsatt allmäntillstånd, sjukdom och kortisonbehandling som sätter ner immunförsvaret, samt hormonella förändringar som dräktighet kan få en latent herpessmitta att blomma upp.

För vuxna, friska hundar som smittas av herpesvirus orsakar det sällan problem. Däremot leder det ofta till en akut och livshotande infektion hos ofödda valpar och valpar under 4 veckor. Vanligtvis med dödlig utgång.

Herpes smittas via direktkontakt

Herpesvirus förekommer framförallt i slemhinnorna i de övre luftvägarna och överförs främst genom kontaktsmitta, t.ex. när hundar nosar på varandra. Herpesvirus sprids även via saliv, nysningar, urin, vaginala flytningar och i samband med parning. För att viruset ska överföras vid par-

ning måste den smittade hunden ha herpesblåsor på penis/i vulva. Däremot sprids herpesvirus sällan genom indirekt kontakt, eftersom viruset inte lever lång stund utanför värdjuret.

När en hund smittas med herpesvirus första gången tar det 2-3 veckor för hundens immunförsvaret att producera antikroppar till den nivå som leder till att virusen slutar föröka sig och övergår till sin latent form. Eftersom hunden endast smittas när viruset är aktivt, är den smittade hunden efter 2-3 veckor inte längre smittsam. Nästa gång hunden smittas med herpesvirus tar det endast 2-3 dagar för antikropparna att nå denna nivå. Det beror på att antikropparna känner igen viruset och snabbare kan komma upp i det antal som behövs för att hålla tillbaka infektionen.

En tik som tidigare har smittats av herpesvirus och har en latent herpesinfektion, kan reaktivera viruset under dräktigheten och smitta sina valpar. Samtidigt kan en tik som tidigare har varit smittad snabbt producera antikroppar mot viruset och därigenom skydda sina valpar från att insjukna. En tik som har haft valpar som har dött på grund av herpesvirus, brukar därför inte ha några problem med efterföljande kullar.

Symtom på herpessmitta

Hos vuxna hundar ger herpesvirus vanligen lindriga symtom, t.ex. lite snuva och möjligen hosta som snart går över. Viruset kan också ge upphov till inflammation i ögats bindhinna eller i hundens genitalier. En genitalinfektion kan visa sig som blåsbildningar i vagina eller förhudsslemhinnan. Det förekommer också att en smittad hund inte får några symtom alls. Även valpar över 4 veckor kan få lindriga symtom som lätt hosta och rinnande nos. Hos valpar upp till 2-3 veckors ålder förorsakar herpes däremot en akut livshotande infektion. Det brukar ta 6-10 dagar från det att de har infekterats tills de börjar visa symtom, därefter dör de som regel inom 1-3 dygn.

Symtom på herpessmitta hos valpar under 4 veckor kan vara att valparna blir slöa och slutar dia. Ofta tynar de bort, s.k. fading puppy syndrome. Herpessmitta kan även visa sig genom att det blir oroligt i valplådan. Valparna kryper runt och gnyr. De får diarré, ett tjockt näsflöde, små blödningar på slemhinnorna och svårt att andas. Buken blir öm och svullen. I slutstadiet som vanligen inträffar inom två dygn från de första symtomen, kan de paddla med benen och få

sträckarkramper. Det slutar ofta med att alla valpar i den smittade kullen dör. De som överlever kan få bestående skador. Var skadorna uppstår är beroende av vilka organ som har blivit infekterade. Ofta blir det skador på nervsystemet som visar sig genom att valparna blir yra och vingliga. De kan också bli blinda och döva samt få nedsatt njur- och leverfunktion.

De sex kritiska veckorna

En tik som smittas när hon är dräktig kan föra smittan vidare till sina valpar via moderkakan eller i samband med födseln. Valpfoster som smittas tidigt i dräktigheten absorberas som regel av tiken eller stöts ut (aborteras). Valpar som smittas senare kan födas döda eller dö snart efter födseln. Den allvarligaste smittspridningen är en direkt överföring av virus från en nysmittad tik till valpar i samband med födseln eller straxt efteråt. Då hinner inte tiken producera tillräckligt med antikroppar för att skydda valparna.

När en dräktig tik blir smittad vid parning eller smittas före de tre sista veckorna innan valpning, hinner hon bilda antikroppar mot viruset innan valparna föds och kan därmed ge dessa skydd mot smittan. Problem uppstår när en dräktig tik som tidigare är osmittad, blir smittad under de sista tre veckorna. Då hinner hennes antikropps nivå inte bli tillräckligt hög i råmjölken för att skydda valparna. Likaså uppstår det problem om valpar som inte fått tillräckligt skydd från råmjölken smittas under de första tre veckorna. Man brukar benämna dessa två riskperioder som de sex kritiska veckorna.

Under dessa kritiska veckor behöver man förebygga smittspridning genom att hålla dräktiga tikar och tikar som har valpar isolerade från främmande hundar. Övriga hundar i hemmet bör också hållas isolerade från kontakt med andra hundar under den här perioden, eftersom de annars kan föra med sig smittan hem. Alternativt att de hålls isolerade från tiken och valparna.

Herpesvirus trivs i svala miljöer

Herpesvirus trivs bäst i svala miljöer. Det är då de är som mest aktiva och kan sprida sig via blodbanan och orsaka allvarliga infektioner i valparnas organ. Värme är däremot mindre gynnsamt för dessa virus. Vid normal kroppstemperatur som för hundar är ca 38,5 grader har viruset svårt att sprida sig även om valpen skulle bli smittade. Eftersom valpar under 2-3 veckor ofta har en lätt undertemperatur och att det tar några veckor innan de kan börja reglera kroppstemperaturen själva, behöver man se till att valprummet är

varmt, torrt och dragfritt de första 3-4 veckorna. Ett sätt att ordna det är att hänga tjocka filter mot ytterväggar och fönster. Likaså behöver ett kallt golv en varm och tjock filt eller något annat värmeisolerande underlag. Att hänga en filt eller en tjock handduk som ett halvt tak över valpbädden för att få värmen att stanna kvar, är också ett alternativ.

De generella råden är att det bör vara runt 20 grader i rummet och 30 grader i valpbädden. Skillnaden mellan dessa grader gör tiken med sin kroppsvärme. Genom att lägga en termometer som visar både inne- och utetemperatur utanför valpbädden och låta den del som ska fästas utomhus ligga i bädden, kan man se både rumstemperatur och temperatur hos valparna samtidigt. Med en mindre, oval bädd den första veckan kan man hålla valparna närmare tikens kroppsvärme. Den ovala formen gör att valparna inte kan "fastna" i något hörn och den lite snäva storleken att de får åtnjuta tikens värme var de än befinner sig.

Om man misstänker herpesmitta eller om valparna är medtagna, kan man behöva höja rumstemperaturen till 25 grader och därigenom hjälpa valparna att hålla sig varma. Temperaturen hos valparna kan också höjas genom att man fyller plastflaskor med ljummet vatten och lägger i bädden. Det finns även lösningar med extra element, värmelampor och varma liggunderlag. Med sådana lösningar är det viktigt att valprummet inte är för varmt, eftersom valparna på motsvarande sätt inte kan göra sig av med överskottsvärme. Var därför försiktig med värmedynor och värmelampor som kan ge stark värme. Termostater och noggrann temperaturkontroll är nödvändig för att inte utsätta valparna för onödiga risker. Se också till att tiken har möjlighet att undkomma värmen om hon behöver svalka sig.

Förebygg med isolering och vaccinering

För att undvika att den dräktiga tiken smittas av herpesvirus bör hon inte utsättas för onödiga smittorisker. Därför bör hon inte vistas på platser där många hundar samlas, t.ex. allmänna rastplatser, kurser, tävlingar och utställningar. Hon bör också undvika veterinärkliniker i den mån det går. Eftersom även hemmets hundar kan ta med sig smitta hem bör även de hållas ifrån dessa platser, alternativt hållas isolerade från tiken. Även införskaffade valpar och vuxna hundar kan föra med sig smitta hem och bör också hållas isolerade från tiken och valparna, likaså besökande hundar. Dessa regler kan man behöva förhålla sig till den mesta tiden under dräktighet och efter valpning, men framförallt under de sex kritiska veckorna.

Alternativet till att isolera tiken och övriga hundar är att vaccinera tiken. Vaccinet aktiverar tikens försvar och ger henne rikligt med antikroppar. Dessa förs över via råmjölken till valparna och skyddar dem under de första kritiska veckorna. Råmjölken är därför särskilt viktig. Om man har eller har haft problem med herpesinfektion bland sina hundar, är vaccination ett säkrare alternativ. Då vaccinerar man endast avelstiken.

Den första sprutan ger man tiken i samband med parning eller tidig dräktighet. En del förespråkar att man ska ge den första sprutan redan i början av löpet, t.ex. 7 dagar före beräknad parning. Andra menar att man ska ge den första sprutan 7-10 dagar efter parning. Detta behöver man rådgöra med sin veterinär om. Det kan förstås vara bra om man kan vänta med den första sprutan tills man vet att parningen genomförs. Den andra sprutan ges 1-2 veckor före beräknad valpning. Detta behöver man göra inför varje parning och dräktighet.

Även om man har valt att vaccinera tiken och hon har ett gott skydd mot herpessmitta, behöver man vara restriktiv med att låta henne och övriga hundar träffa hundar utanför familjen. Det går inte att garantera att ett vaccin fungerar till 100 % varje gång. Det finns också andra smittor som hundar kan få och som kan få allvarliga konsekvenser för dräktiga tikar och valpar, t.ex. Giardia.

Behandling mot herpessmitta

Det finns inget botemedel mot herpes-smitta. Eftersom det är ett virus hjälper det inte med antibiotika. Dessutom dör smittade valpar vanligtvis inom ett par dagar, vilket innebär att man har kort tid på sig att behandla dem. Det man kan göra är att se till att valparna har det varmt, äter och dricker samt att luftvägar hålls rena så att de kan andas. Det är särskilt viktigt när de diar. Om virusinfektionen däremot följs av en bakterieinfektion kan antibiotika hjälpa.

Det talas om att det kan finnas ett samband mellan herpesvirus och kennelhosta. Att hundar som har eller nyligen haft kennelhosta kan vara smittbärande och utgöra en risk för tiken och valparna. Det betyder att man behöver vara försiktig även med denna smitta. Att se till att tiken har ett bra vaccinationskydd före parning är viktigt även ur denna aspekt.

Att ställa diagnos

För att kunna ställa rätt diagnos på avlidna valpar behöver de obduceras. Då undersöker man de inre organen genom att titta efter typiska förändringar i form av små partier med blödningar och vävnadsdöd. En del beskriver det som kluster av inflammerade celler som visar sig genom punktformiga blödningar och gråaktiga fläckar i de organ som har smittats.

När det handlar om att diagnostisera vuxna, levande hundar går det att göra en PCR-undersökning. Då tar man prov från hundens slemhinnor, vanligtvis i svalget eller i könsvägarna. Detta ska göras när viruset är aktivt och smittsamt, eftersom det endast är vid dessa tillfällen det går att se ett virusutbrott. Det går alltså inte att påvisa herpesvirus om hunden har en latent/vilande infektion med PCR-tester. För att ta reda på det behöver man göra ett antikroppstest. Då undersöker man om det finns antikroppar mot herpesvirus i blodet.

Om antikroppar påträffas, visar det att hunden har blivit smittad. Däremot går det inte att avgöra om hunden är i ett akut smittbärande tillstånd med antikroppstester. Antikroppstester är inte heller helt tillförlitliga. Hos hundar där herpesvirus legat latent en tid är det inte säkert att man ser några antikroppar i proverna, trots att viruset finns kvar i kroppen. PCR-tester görs hos Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), medan antikroppsanalyser görs utomlands men kan förmedlas via SVA.

Källor

Bok: Hunduppfödning i teori och praktik – En handbok från svenska kennelklubben.

Artikel: Hundsport nr 3 2021 – Torvald Beltner Netterby, (leg. Veterinär, fil Mag. Biologi), Boebringer Ingelheim Animal Health Nordics.

Länk: www.sva.se/amnesomraden/djursjukdomar-a-o/canine-herpesvirus-chv-1-hundens-herpesvirus

Länk: veterinaren.nu/hund/sjukdomar/infektioner-och-parasiter/herpesvirus-hund

Länk: www.piaskennel.com/vet/herpes.htm